

ZBORNİK V POČASTITEV ALENKE ŠELIH

Matjaž Ambrož, Katja Filipčič in Aleš Završnik (ur.):

Zbornik za Alenko Šelih (Essays in Honour of Alenka Šelih).

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 2013, 509 strani.

I.

Osemdesetletnico akademikinje, zaslužne profesorice Univerze v Ljubljani in univerzitetne učiteljice generacij slovenskih pravnikov, tudi moje, so tri institucije, ki so najbolj zaznamovale njeno delovno, pedagoško in znanstveno kariero ter družbeni angažma, počastile z izdajo imenitnega in obsežnega zbornika. Pravega »festschrifta« v najboljši tradiciji, ki jo poznamo iz nekaterih drugih držav, pri nas pa vsaj v pravni stroki ni tako pogosta, kot bi si jubilanti, ki so celotno življenje posvetili trdemu delu v stroki, zaslužili, a ga večinoma ne dočakajo. Včasih, ker smo preveč nerodni, drugič, ker smo ozki in ozkosrčni, pa neradi priznamo, da si nekateri preprosto zaslužijo takšno počastitev, in še kaj bi se našlo.

V zborniku je zbranih enaintrideset strokovnih in znanstvenih prispevkov, ki so jih napisali avtorji iz ducata držav. Razdeljeni so skoraj natančno na polovico, pol je tujih, pol pa domačih. Večina jih je objavljena v slovenščini, precej tudi v angleščini in opremljena s kratkimi avtorskimi povzetki v angleščini, vendar ne vsi. Več avtorjev je v svoje tekste vključilo vsaj po nekaj stavkov, posvečenih neposredno jubilantki: včasih pristrčno osebnih, drugič stvarnih, skoraj suhoparnih prikazov pomena, ki ga ima Alenka Šelih na različnih področjih, ali njenih zaslug.

Uredniki so razprave razporedili v enajst bolj ali manj zaokroženih sklopov, ki dobro in dovolj celovito sledijo delovnim področjem in specialnostim, s katerimi se je jubilantka ukvarjala v svojem profesionalnem življenju. Ta se sicer pretežno vrtijo okrog kazenskega prava in kriminologije, vendar sežejo tudi širše, čez njune meje, vse do problemov otrok s posebnimi potrebami. Mor-

da ostaneta še najbolj zunaj dosega zbornika jubilantkin siceršnji širok in pomemben družbeni angažma ter delovanje v organizacijah civilne družbe, kar je v znanstvenem zborniku težko prikazati. Diskretno in zagotovo preskromno ga omenja Petrovec v uvodnem prispevku, zato naj mi bo dovoljeno, da ga vsaj z omembo poudarim tudi sam. Skratka, zbornik, ki nikakor ni zbirka razprav s področja kazenskega prava, temveč skozi prispevke drugih kaže na zares širok spekter jubilantkinih znanstvenih interesov.

II.

Zbornik se začne s kratkim, poetično navdahnjenim prispevkom k portretu Alenke Šelih, ki ga je pripravil **Dragan Petrovec** z Inštituta za kriminologijo (IK), in se nadaljuje s prvim sklopom, ki sega na področje teorije prava in ustavnosti. Svoja prispevka sta pripravila jubilantkin dolgoletni najtesnejši sodelavec na pravni fakulteti, prof. **Ljubo Bavcon**, in prav tako profesor ter akademik **Marijan Pavčnik**. S Šelihovo sta v tem trenutku edina redna člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti s področja prava. Bavcon je v svojem **Razmišljanju o usodi človekovih pravic po osamosvojitvi Slovenije in o prispevku profesorice Alenke Šelih k njihovi promociji** zlasti poudaril, da je neprecenljiv njen prispevek pri uveljavljanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin v naši državi, še posebej pa tudi otrokovih pravic. Pravnoteoretično in filozofsko obarvana je pomembna Pavčnikova razprava z naslovom **Zakon-sko (ne)pravo**, ki se ukvarja z Gustavom Radbruchom in njegovo znamenito formulo, pravnim pozitivizmom ter odzivi nanj med Slovenci. Radbruchova formula ima simbolno vrednost, ki presega razmere, v katerih je nastala in na katere se je odzivala, pravi Pavčnik (Zbornik, 2013: 55).

Drugi sklop razprav spada na področje kriminalitetne politike. Sestavljajo ga trije prispevki samih tujih avtorjev: **Frieder Düinkel** iz Nemčije v najdaljšem prispevku v zborniku, obogatenem s številnimi grafi (besedilo je v nemščini, s povzetkom v angleščini), z naslovom **Slovenska edinstvenost? Gibanje števila zaprtih oseb v mednarodni primerjavi** obravnava gibanja kriminalitetnega števila v državah v Evropi, ki v zadnjih desetletjih doživlja precejšnje spremembe. Slovenci smo se z njim dolgo ponašali, tako nizko je bilo (in je upati, da bo vsaj približno tako tudi ostalo). Druga je **Ana Kossowska**, ki v prispevku z naslovom **Socialna izključenost in kriminaliteta – izbrana vprašanja** iz poljske perspektive opozarja na družbene in gospodarske spremembe v državi v tranziciji, ki vodijo v socialno izključenost in ki je, po njenem, eden pomembnih vzrokov za kriminaliteto v tej državi. Tretjega pa je prispevala **Sonja Snacken** iz Belgije z mlajšimi sodelavci, z naslovom, ki je že sam po sebi izzivalen – »Človeško dostojanstvo« v zaporih in domovih za starejše. Raz-

lični ljudje – različna dostojanstva? Vsebina ne razočara, saj avtorji raziskave, ki je bila podlaga za prispevek, opozarjajo, da je na normativni ravni jasno, da gre za različne kategorije ljudi. V praksi pa se zastavljajo številna vprašanja, ki jih lepo prikaže že razločevanje med družbenim in osebnim dostojanstvom teh dveh skupin ljudi.

Prispevki iz sklopov o kazenskem pravosodju, o kriminaliteti in ideologiji ter o splošnem delu kazenskega prava so vsi izpod peres domačih avtorjev. **Gorazd Meško, Katja Eman in Maja Jere** s Fakultete za varnostne vede (FVV) Univerze v Mariboru se sprašujejo o **legitimnosti policijske dejavnosti in kazenskega pravosodja v Sloveniji ter o izzivih za razmislek v času družbeno-ekonomske krize**. Izhajajo iz številnih empiričnih študij o legitimnosti institucij družbenega nadzorstva in se v prvi vrsti ukvarjajo z aktivnostmi policije, medtem ko je kazensko pravosodje obravnavano skupaj z drugimi institucijami formalnega družbenega nadzorstva. V povsem drugačne – morda bi lahko rekli individualno psihološke – dimenzije delovanja kazenskega pravosodja sta posegla **Matjaž Jager in Katja Šugman Stubbs**, ki se sprašujeta o **čustvenih sodnikih** (pri čemer ne gre prezreti, da sta na konec naslova postavila vprašaj). Prav v tem je njuna poglobljena misel, namreč ali sploh zdrži tradicionalni pristop, po katerem so čustva pri sojenju ovira in jih je treba izključevati. V resnici so čustva sestavni del osebnosti in sodnikovega odločanja, ker imajo svojo notranjo logiko in lahko v pozitivni smeri prispevajo k zrelim in racionalnim odločitvam.

Renata Salecl in Zoran Kanduč, oba dolgoletna sodelavca z IK pri PF v Ljubljani, ki ga je prof. Šelihova vodila dobro desetletje na prehodu v novo tisočletje, pišeta, prva o **Nasilju in ideologiji izbire**, drugi pa, radikalno kot ponavadi, o **kriminalu, (ne)sankcioniranju in razrednem boju**. Ideologija izbire vsiljuje idejo, da se je mogoče s pravimi izbirami v pravem trenutku izogniti težavam, v resnici pa ljudi potiska proč od aktivnosti in prizadevanj za družbene spremembe. Kanduč pa se ukvarja s protesti, ki so »presenetljivo« izbruhnili v Sloveniji v lanskem letu. Razumeti jih je mogoče tudi kot reakcijo na zakonite oblike pljenja, varanja, odiranja in izsiljevanja. Pravi problem družbe pa ni vprašanje, kako kaznovati kriminalce, ki imajo velik vpliv v družbi, temveč kako se bojevati z institucionalnim nasiljem kapitalističnega sistema.

Prispevki s področja splošnega dela kazenskega prava so kar štirje, kar po svoje potrjuje centralnost tega področja v delu jubilentke. Avtorji so, kot rečeno, domači: prvi trije z ljubljanske PF, zadnja pa s FVV, čeprav izhaja z iste matične fakultete, in predstavljajo generacije univerzitetnih učiteljev kazenskega prava, ki so jubilantko nasledili. Prispevki segajo na skrajne različna področja kazenskega prava. **Matjaž Ambrož** v razpravi **Presoja poskusa, kadar pri kaznivem dejanju sodeluje več oseb** na sebi lasten način, ki bralca zelo pri-

tegne, razkriva, da se tudi pri tako klasičnih kazenskopравnih institutih, kot je poskus, stvari lahko zelo zapletejo, če pri tem sodeluje več oseb (poskus pri sotorilstvu, poskus posrednega storilca, poskus neuspelega napeljevanja ter poskus pomoči). **Damijan Korošec** tehtno in poglobljeno, pa tudi avtoritativno, kot profesor kazenskega prava in član komisije za medicinsko etiko RS, razpravlja o vprašanju, za katero je jasno, da smo ga pri nas dolgo potiskali v ozadje (**O pravici drugemu ritualno odrezati del spolnega uda: kako v Sloveniji vidimo otrokove pravice v primeru versko motiviranega obrezovanja?**), ter nas poziva k odprti razpravi o njem. **Vid Jakulin** v prispevku z naslovom **Odgovornost pravnih oseb za kazniva dejanja v državah, nastalih iz nekdanje Jugoslavije** piše o tem, kako so države, ki so nastale na območju nekdanje Jugoslavije, po razpadu skupne države (različno) uredile vprašanje, ki se zastavlja vsem popolnoma enako. Sklop zaključuje najmlajša v četverici, **Sabina Zgaga**, s prispevkom s področja mednarodnega kazenskega prava z naslovom **Mednarodnopravne omejitve sklicevanja na skrajno silo**, in na ta način nadaljuje tehtno serijo prispevkov s področja, s katerim se v zadnjem času intenzivno ukvarja.

Posebni del kazenskega materialnega prava je zastopan z dvema prispevkoma iz tujine. **Velinka Grozdanić** z Reke piše o **kazenskopравnem preprečevanju nasilja v družini**. Tudi hrvaška javnost je v zadnjem času postala bolj pozorna na primere nasilja v družini, vendar strokovnjaki vemo, da kazensko pravo ni čudežna paličica za vzpostavljanje razdrtih družin: je gasilec, ki pogasi ogenj, toda za njim ostaneta pepel in brezup (Zbornik, 2013: 252). **Krzysztof Krajewski** v prispevku z naslovom **Problem »pravno dopustnih omam« na Poljskem: Alternativni pristop k nadzoru novih sintetičnih drog ali le stara prohibicijska rutina?** piše o vsepovsod prisotnem problemu legalnih drog in odzivanju nanj s perspektive pravne ureditve v omenjeni državi. Poljski odziv je bil spočetka standarden, zdaj pa se spreminja, vendar avtor ni povsem prepričan, ali gre v resnici za korak v pravo smer.

Naslednji obsežnejši sklop razprav prav tako nakazuje na področje, ki je bilo naši jubilancki pri znanstvenem proučevanju v preteklosti izrazito ljubo, to so kazenske sankcije. **Raimo Lahti** piše o **razvojnih težnjah kriminalitetne politike in sistemu kazenskih sankcij glede na finske izkušnje**. Prispevek je kratak pregled finske kriminalitetne politike po letu 1960, s posebnim poudarkom na zadnjih desetletjih, vse do današnjih dni, ko se sprašuje o vplivu dokumentov Evropske unije na skandinavsko kriminalitetno politiko. **Hajrija Sijerčić-Čolić** iz Sarajeva piše o **posebnostih novih alternativnih sankcij v kazenski zakonodaji Bosne in Hercegovine**. Tudi ta država je v svojo kazensko zakonodajo vpeljala delo v korist skupnosti in hišni zapor z elektronskim nadzorom, v praksi pa so nastale precejšnje razlike pri njihovem izvrševanju in uporabi.

Svojo ožjo specialnost – kazensko procesno pravo – je za trenutek potisnil na stran in posegel v zgodovino **Momčilo Grubač**, ki je opisal **odpravo telesne kazni v Srbiji** in nadvse zanimivo dogajanje ob tem v drugi polovici 19. stoletja. Kazenske sankcije iz preteklosti lahko razumemo le, ko jih povežemo z družbenimi razmerami v skupnosti, v kateri so se uporabljale. Tako je zanimivo, da so odpravi takšne kazni takoj sledila prizadevanja za njeno ponovno uvedbo. Naravnost v aktualnost pa je skočila **Mojca Mihelj Plesničar** z IK z nekoliko predelanim poglavjem iz svoje doktorske disertacije, ki se ukvarja z vprašanji odmere kazni v različnih kazenskoopravnih sistemih (**Odločanje o sankcijah v kontinentalnih pravnih ureditvah**). Zadnji prispevek v tem sklopu je delo madžarskega strokovnjaka **Miklósa Léwaya** z naslovom **Dosmrtni zapor brez možnosti pogojnega odpusta, človekove pravice in ustavnost**. Je že res, da si države same izbirajo svoje sisteme kaznovanja, vendar morajo pri tem upoštevati ustavne omejitve in človekove pravice. Pri dosmrtnem zaporu je treba še posebej upoštevati prepoved nehumanega kaznovanja in pravico do dostojanstva obsojenega.

Osmi sklop prispevkov se nanaša na obnavljalno pravičnost. Začne se s prispevkom **Katalin Gönczöl** iz Madžarske, ki piše o **vključitvi restorativne pravičnosti v kriminalitetno politiko**. Obnavljalna pravičnost razširja spekter reagiranja na kazniva dejanja in v končni posledici krepi zaupanje v pravosodje. Ne sme nas biti strah, da bi se z njeno uporabo zmanjšala garantna funkcija kazenskega prava. Zbornik se nadaljuje z razpravo **Christe Pelikan** iz Avstrije z naslovom **Preludij: Poklon Alenki Šelih – glasu iz Slovenije, ki je bil slišan v evropski kriminalitetni politiki**, ki, kot se vidi že iz naslova, poudari jubilantkin vpliv pri uveljavljanju kriminalitetne politike tudi onkraj naših meja. Obravnava pomen, ki ga je za uvedbo poravnavanja v kazenskih zadevah imelo priporočilo Sveta Evrope iz leta 1996, in razvoj poravnavanja v nekaterih državah Srednje Evrope. Zadnji prispevek v tem sklopu prihaja iz Prage: **Miroslav Scheinost** piše o **javnosti in mediaciji**. Za uspeh poravnavanja v kazenskem postopku na Češkem je bil odločilen način njegovega obravnavanja v medijih, prav tako kot je medijska predstavitev vplivala na njegovo sprejemljivost pri ljudeh na splošno in pri žrtvah.

Sledi sklop prispevkov o žrtvah kaznivih dejanj, ki ga začne razprava **Vesne Nikolič-Ristanovič** iz Beograda z naslovom **Različna razumevanja pojma žrtve in njihov vpliv na družbeni odnos do viktimizacije**. Prispevek obravnava različno razumevanje pojma žrtve, njihovo kategorizacijo in različne oblike viktimizacije. Zavzema se za široko pojmovanje kategorije žrtve, ki ne bi zajemalo le žrtve kaznivih dejanj, temveč tudi žrtve kršitev človekovih pravic nasploh, pa tudi vojn in naravnih nesreč. V drugem prispevku **Helena Valková** iz Češke piše o **pomoči žrtvam kaznivih dejanj v novem češkem pravu**. Gre

za popolnoma novo ureditev (2012/13), ki izboljšuje položaj žrtev kaznivih dejanj ne samo v kazenski zakonodaji, temveč tudi v drugih predpisih.

Prof. Šelihova se je med našimi penalisti najbolj sistematično posvečala mladoletniškem kazenskemu pravu, zato je razumljivo, da je del zbornika namenjen razpravam s tega področja. Prispevali so jih **Hanns von Hofer**, ki piše o **ozadjih in vzrokih mladoletniške kriminalitete na Švedskem**. Avtor analizira podatke o mladoletniški kriminaliteti na Švedskem – državi blaginje po definiciji in opozarja na razlike med podatki, ki jih kaže uradna (sodna) statistika, in drugačnimi zaznavami, ki so običajno slabše. Povsem drugače se mladoletniške delinkvence loteva prispevek **Aleša Završnika** z IK z naslovom **Kibernetsko nadlegovanje: pojem, metode in pojavnost po svetu in v Sloveniji**. Poglobljeno se namreč ukvarja z nadlegovanjem (in še posebej kibernetskim), to je z moderno obliko prestopniškega obnašanja, ki jo razmeroma pogosto zagrešijo tudi (vse mlajši) mladoletniki. Podobno kot Završnik se tudi zadnja avtorica iz tega sklopa **Katja Filipčič** posveti zares pomembni vlogi, ki jo je prof. Šelihova imela pri oblikovanju mladoletniškega kazenskega prava pri nas in na splošno pri obravnavanju mladoletnih prestopnikov. Za njeno razpravo (**Razvoj mladoletniškega sodstva v Evropi in Sloveniji**) že naslov sam pove, da je pregled dosežkov s tega področja v širšem prostoru in njihova primerjava s položajem v naši državi.

Zadnji sklop razprav je posvečen otrokom s posebnimi potrebami. Začne ga prispevek **Barbare Novak** s Pravne fakultete v Ljubljani o **dolžnosti enakopravnega obravnavanja otrok s posebnimi potrebami pri izobraževanju**. Moderna država ima pravno dolžnost, da ustvari pogoje za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. Le na ta način bodo takšni otroci vstopili v življenje v skladu z njihovimi pričakovanji ali s pričakovanji njihovih staršev. Zbornik se konča z dvema razpravama s področja specialne pedagogike. **Branka D. Jurrišić** se v prispevku z naslovom **Specialna pedagogika in inkluzija – zgodba ali velika zamisel?** sprašuje o celi vrsti temeljnih vprašanj, ki se nanašajo na inkluzivno vzgojo na splošno in v naši državi. Ugotavlja, da se naš šolski sistem počasneje kot drugi seznanja in spopada z inkluzijo kot novim vzgojnim konceptom. **Marija Kavkler** s Pedagoške fakultete UL v prispevku z naslovom **Pravica otrok s posebnimi potrebami do inkluzivne vzgoje in izobraževanja** piše, da mora biti inkluzivna vzgoja vodilni vzgojni koncept za vse otroke, še posebej pa tudi za otroke s posebnimi potrebami. V nadaljevanju prikaže še praktične težave, do katerih je prišlo v Sloveniji pri uveljavljanju inkluzije pri otrocih z downovim sindromom.

Zvonko Fišer,
univerzitetni diplomirani pravnik, doktor pravnih znanosti,
generalni državni tožilec

Prikaz

UDK: 343.9:343(082)(049.3)

FIŠER, Gorazd: Zbornik v počastitev Alenke Šelih**Pravnik, Ljubljana 2013, let. 68 (130) št. 9-10**

Zbornik ob osemdesetletnici akademikinje in zaslužne profesorice Univerze v Ljubljani vsebuje 31 znanstvenih razprav s področja kazenskega prava, kriminologije, kazenskega pravosodja, človekovih pravic, kriminalitetne politike, obnavljalne pravičnosti, viktimologije, mladoletniškega sodstva in otrok s posebnimi potrebami. Tako sega skoraj na vsa področja, s katerimi se je jubilatka ukvarjala v svoji dolgoletni znanstveni, raziskovalni in pedagoški karieri. Polovico prispevkov so napisali njeni sodelavci pretežno s Pravne fakultete v Ljubljani in z Inštituta za kriminologijo pri PF v Ljubljani, drugo polovico pa so prispevali strokovnjaki iz 12 evropskih držav, ki jubilantkino delo dobro poznajo in so z njo sodelovali pri znanstvenih projektih ter pri delu v različnih institucijah.

Book Review

UDC: 343.9:343(082)(049.3)

FIŠER, Gorazd: Collection of Essays in Honour of Alenka Šelih**Pravnik, Ljubljana 2013, Vol. 68 (130), Nos. 9-10**

Book of essays in honour of Alenka Šelih, member of the Slovenian Academy of Sciences and Arts and professor emeritus of Ljubljana University, contains 31 scientific contributions from the fields of criminal law, criminology, criminal justice, crime policy, human rights, juvenile justice, victimology, restorative justice and children with special needs. The papers cover practically all the fields that the jubilee treated in her long scientific, pedagogical and research career. The essays were written half by her Slovenian collaborators, coming predominantly from the Faculty of Law Ljubljana and the Institute of Criminology; the second half of the articles has been written by experts from 12 European countries who collaborated with Alenka Šelih during her career.